

Илија ПСАЛТИРОВ

ПЛАТИ, ДАНОЦИ, ПРИДОНЕСИ...

Македонската економија со години се соочува со еден акутен проблем, кој не само што е кочничар на развојот, туку и ги блокира економските токови до таа мера што имаме крајно искривена слика за реалната состојба. Се работи за висината на платите, но и за трошоците, кои секој месец се исплатуваат на основата на нето платата. Што е тука спорно и зошто овој проблем реално предизвикува "доминантно ефект" и врз други економски параметри?

Да тргнам со ред. Имајќи предвид дека вкупните давачки на нето пресметана плата во Македонија изнесуваат околу 70%-75% од неа, што би било околу 9.500 денари на просечно исплатената нето плата по работник во Македонија, која во август 2006 г. изнесувала 13.557 денари, тогаш се поставува прашање, колку е реално да се очекува дека работодавачите ги пријавуваат своите вработени на основ на реалните примања?! А одговорот го знаеме и ние и надлежните, но ништо не се презема во насока на подобрување на оваа ситуација. Освен во поголемите компании, најчесто во акционерските друштва, јавните претпријатија и во државните институции и органи, во малите и во средните приватни претпријатија, вработените се пријавуваат на "минималец", со цел да се избегне плаќање на поголеми давачки кон државата за даноци и придонеси. Само по себе ова некој можеби не го смета за голем проблем, но влијанието на оваа појава доведува до низа несакани последици. Имено, со самото тоа што вработениот не е пријавен на реалниот износ на платата која ја прима, ош-

тетени се вработениот, државата, и економијата во целост.

Но, пред сè, работодавачот треба да прави илјадници калкулации, преку разни трошоци да ги "влече" парите кои треба да ги исплати како реална плата, па наместо преку тековни сметки во банките (што го поттикнува банкарското работење), парите ги исплатува на рака, што од друга страна му одзема многу време на оној кој ги работи финансиите или благатајната, а се зголемува и ризикот за пренос на парите "во кеш". Вработениот губи со тоа што придонесите кон фондовите му се помали, што автоматски повлекува и помала основница за пензија. Но, има и друг пример, кога вработениот губи, а губат и други субјекти, на пример, банките. Имено, при аплицирање за кредит во било која банка во државата, секој кредитобарател е должен да поднесе и последни рекапитулари, со цел банките да го видат износот на исплатени плати во фирмата каде работи. Токму фактот дека кредитобарателот е пријавен на минималец, многу му се помали шансите да добие поголем кредит. Иако реалната плата е навистина поголема, сепак тој пред банката нема доказ за тоа и кредитот му се доделува на база на пријавената плата. Тоа значи дека и банката прави помал пласман на средства (доделува помал кредит), но и кредитобарателот добива помалку средства, што значи губат и едниот и другиот. Следни кои губат се фондовите, затоа што имаат помал прилив на придонеси, и со тоа помалку расположливи средства за развој на соодветните области (на пример, здравството). Државата губи затоа што персоналниот данок кој се влева во државната каса е помал

отколку што реално треба да се плати, а тоа значи и помалку средства во буџетот, што директно влијае на развојот на државата, зашто не ќе може да се инвестираат средства во проекти од заеднички интерес на сите граѓани (инфраструктура).

Сè ова покажува и нерелативни економски параметри, што дава искривена слика за економската состојба во земјата. Тоа значи дека просечната месечна нето (исплатена) плата не била како што напишав погоре, туку сигурно е многу повисока доколку би се земал предвид и делот од платата кој се исплатува на рака. Тоа значи дека реално и трошоците за живот би опфаќале помал дел од примањата на еден просечен граѓанин, што во моментот можеби се и еднакви или дури поголеми од просечната плата во Македонија. Како што може да се види од сите наведени примери, самиот чин на исплата на плати и на придонеси и даноци има суштинско влијание на економијата во целост. Што може да се стори за да се подобри состојбата во оваа сфера? Решението секако не е само во намалувањето на персоналниот данок на 10% (како што предвидува Владата), туку работите треба да се анализираат подлабински, а такви да бидат и решенијата. Намалување на персоналеџот, секако ќе биде стимулирачки потег, но тоа е само дел од мерките кои може да се преземат.

Имено, во земјите-членки на ЕУ просекот на трошоци за исплата на нето плата се движи околу 50%, што е многу понизок од нашиот, што наведува на тоа дека прво што треба да се направи е намалување на вкупните давачки по основ на нето исплатена плата. Во тој случај наместо 9.500 денари, давач-

ките на основ на просечната плата во земјава би биле околу 6.800 денари, што би ги мотивирало и самите работодавци да ги пријавуваат своите вработени на реалните износи на плати кои ги примаат. Но, знаејќи ги нашите "газди", кои секогаш гледаат што повеќе средства да задржат за себе, можеби и оваа мерка сама по себе нема да даде резултат. Значи, потребно е намалување на давачките, но попотребна е законска рамка, која точно ќе ги прецизира и казнените одредби за сите работодавачи, кои нема своите вработени да ги пријават на реалните износи на платите кои ги примаат на месечно ниво. На пример, на секој работодавач кој тоа нема да го направи да му се стави мерка за забрана на вршење на дејност во рок од неколку месеци, да не може истиот основач да формира нова фирма и да не може одговорните лица кај работодавачот да вршат дејност во други правни субјекти во земјата, како и сите плати да се префрлаат исклучително преку тековни сметки, а не на рака. Намалувањето на вкупните давачки нема да доведе до намалување на приливот на средства во буџетот, затоа што во обемти ќе се зголемат поради фактот што платите ќе бидат изразени во реален износ, па според тоа и давачките за нив ќе бидат соодветно калкулирани. Само преку овие неколку мерки и со намалувањето на вкупните давачки, би можело да се очекува и подобрување на севкупната состојба во оваа сфера на економското дејствување. Можеби има уште низа мерки и решенија, но ова нека биде поттик за надлежните да размислат за решавање на овој реален проблем во нашава земја.